

Munich Personal RePEc Archive

Issue of modern coins

Matić, Branko

Ekonomski fakultet u Osijeku

21 July 2000

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/10722/>
MPRA Paper No. 10722, posted 29 Sep 2008 02:52 UTC

EMISIJA SUVREMENOG KOVINSKOG NOVCA

1. Uvod

Nagle i korjenite promjene u svim područjima ljudskog života uzrokovane, između ostaloga, i razvojem elektronike i informatike ne mimoilaze ni novčarstvo.

U skladu s tim javljaju se i teze koje odriču budućnost novcu (novčanim tijelima) u današnjem obliku, tvrdeći da suvremeni novac postaje sve više virtualan.

Kovinski novac, budući da je jedan od najstarijih novčanih oblika, prema tim razmišljanjima pogotovo, treba postupno nestati kao arhaični oblik.

No stvarnost ide upravo u sasvim suprotnom pravcu. Tako se kovinski novac stvara svakodnevno, a razlozi stvaranja višestruki su.

2. Razlozi stvaranja recentnog kovinskog novca

Sklop riječi - kovinski novac - danas je u svakodnevnom životu, ali i u znanosti zamijenjen izrazom kovani novac ili još kraće riječju - kovanice.

Tako tehnologija izrade ovoga novca postaje zapravo i sinonim za njegov naziv. Istina, gotovo bez izuzetka, suvremeni kovinski novac izrađuje se ovom tehnologijom, što najvećim dijelom i opravdava tu praksu.

Kovine kao najprikladniji novčani materijal, upravo zbog svojih svojstava, u dugom razvoju novčarstva nisu niti u jednom trenutku bile potpuno potisnute bilo kojim drugim novčanim materijalom. Naprotiv, u određenim povijesnim razdobljima bile su dominantan novčani oblik bilo kao transakcijski novac bilo kao monetarna rezerva. Istovremeno, ovaj novčani oblik činio je, veći ili manji dio svih novčanih transakcija.

Već je i penzatorski novac¹, kao najprimitivniji kovinski novac, upravo zahvaljujući svojim svojstvima i prednostima u odnosu na robni novac, vrlo brzo doživio svoju afirmaciju te je potisnuo sve oblike naturalnog novca. Usavršavanjem tehnike i tehnologije izrade novca, njegovom standardizacijom uz istovremenu pojavu novih potreba za novcem, a što je rezultat svakodnevnog života, pojavljuje se novi, praktičniji novčani oblik - numeratorski novac² izrađen od kovina ili češće od slitine.

Svojstva ovoga novca omogućuju i znatno olakšavaju svakodnevni novčani promet (transakcije) te on postupno postaje dominantni novčani oblik. U daljnjem

¹ Novac koji se vagao.

² Novac koji se broji.

razvoju novčarstva numeratorski novac biva često reprezentiran papirnim znakom (novčanicom), koji (koju) je potpuno, ili uz manja ili veća ograničenja, bilo moguće zamijeniti (konvertirati) za njega.

Čak i u sustavu papirne valute, kad prestaje konvertibilnost u klasičnom smislu, u novčanom prometu nalazi se kovinski novac. Istina bitno izmijenjene uloge, ali i ne važnosti.

Danas kovinski i papirni novac (gotovina) čine monetarnu bazu (rezervni novac) te su uvjet postojanja depozitnog (knjižnog, žiralnog, bankovnog, ...) novca.

Razloge stvaranja recentnog kovinskog novca moguće je podijeliti na klasične i suvremene.

Klasični su razlozi:

- zadovoljenje potreba svakodnevnih plaćanja koje se očituju kroz osiguranje dovoljne količine kovinskog novca kako masom tako i apoenskom strukturom. Svakako da u ovome segmentu nisu zanemarivane inflatorne ali i deflatorne pojave;

- nadoknada kovinskog novca koji upravo zbog njegovih svojstava i načina rukovanja njime biva izgubljen ili teauriran (oko 30 % ovoga novca u prosjeku godišnje);

- omogućavanje korištenja različitih usluga automatom;

- razvijanje i unapređivanje navika štednje prvenstveno kod njegovih najmlađih korisnika;

- zadovoljenje potreba skupljanja (numizmatičari - amateri, suveniri - turizam i sl.)

Suvremeni razlozi emisije kovinskog novca rezultat su novonastalih potreba u svakodnevnom životu, ali istovremeno su i odraz navika, običaja i dijelom naslijeđa.

U ovu skupinu razloga nastanaka kovinskog novca danas se može ubrojiti:

- potrebe novonastalih država, i

- potrebe novčanih unija.

U biti oba razloga su "iskonska" no stvaranje zajedničkog novca više zemalja jako usložnjava ovu materiju.

Zahtjevnost posla izrade novoga novca višestruka je. Pojava nove novčane jedinice ima nacionalni, ali i internacionalni naboj jer novac najčešće prelazi granice zemlje u kojoj je zakonsko sredstvo plaćanja.

Dobro odabrani materijal za izradu novca, tehnička dotjeranost novca, umjetničko rješenje, odabir motiva na njemu i poruke koje nosi, apoenska struktura i niz drugih elemenata, što mjerljivih, a što ne, utječu na njegovu "prihvaćenost" u svakodnevnom prometu. Pojam prihvaćenost nije u svezi s

obvezom primanja novca koji je zakonsko sredstvo plaćanja nego je vezan za jedno opće stanje koje je moguće opisati kao rado ili manje rado rukovanje, pa čak i odbijanje pojedinog apoena u praksi. U skladu s tim uspostavlja se i odnos korisnika novca i tih apoena bez obzira jesu li oni svakodnevni (domicilni korisnici) ili su samo povremeni (turisti npr.).

Današnje veliko bogatstvo oblika kovinskog novca moguće je grupirati u:

- optjecajni,
- prigodni optjecajni, i
- prigodni novac.

Ove tri kategorije kovinskog novca mogu biti i numizmatičke u suvremenom smislu pod određenim uvjetima ili bez toga.

O "vitalnosti" kovinskog novca može svjedočiti i prijedlog niza hrvatskog novca autora gospodina Damira Mataušića³, akademskog kipara, docenta na maloj plastici i medaljarstvu Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu.

Unatoč činjenici da prijedlog nije realiziran držim da njegovo objavljivanje ima višestruku važnost. Ovaj uradak daje jednu viziju autora i njegovo promišljanje suvremenog hrvatskog novca. Također može poslužiti i kao temelj nekih novih pogleda glede budućih otkova.

Kako je ovaj prijedlog nastao koncem 1991. godine sadrži tada važeće nazive novčanih jedinica te je pravijenac na tome planu.

Prijedlog obuhvaća novac Republike Hrvatske u nominalnoj vrijednosti 1, 5 i 10 hrvatskih dinara⁴ i kruna⁵.

Skice su rađene na temelju autorovih promišljanja hrvatskoga novca (težine, veličine apoena i likovni elementi nisu bili zadani) u tri različito postavljena niza, i to:

- A Hrvatski dinar - isti aversi, različiti reversi,
- B Hrvatski dinar - aversi i reversi različito likovno obrađeni,
- B1 Kruna - aversi i reversi različito likovno postavljene.

Sva tri niza rađena su s istim elementima. Promjer kovanica je prilagođen europskim standardima.

---

³ Gospodinu Damiru Mataušiću posebno se zahvaljujem na ustupljenim skicama i opisima prijedloga za hrvatski optjecajni kovinski novac.

⁴ Hrvatski dinar - privremeni novac Republike Hrvatske, bez podjele na stote dijelove, uveden je 23. prosinca 1991. Prvotno je korištena skraćena oznaka - CRD, zatim HD, da bi kasnije ova oznaka bila usklađena s internacionalnom klasifikacijom - HRD.

⁵ Kruna - prvotno prihvaćen naziv za hrvatsku novčanu jedinicu, odnosno za hrvatski trajni novac, te banica za njezin stoti dio. Gotovo je odmah nakon usvajanja napušten i zamijenjen nazivom kuna i njezinim stotim dijelom lipa.

1. Varijanta A - hrvatski dinar

Svi apoeni ove serije imaju isti avers, a sastoji se od prikaza hrvatskog državnog grba, polukružnog natpisa "Republika Hrvatska", koji je u donjem dijelu kovanice povezan povijesnim hrvatskim pleterom (sl. 1.).

Revers - apoen 1 hrvatski dinar

U središtu kovanice nalazi se Branimirov natpis iz Muća (888. godina), na kojem se Hrvati prvi put spominju kao narod te logična oznaka nominalne vrijednosti 1. Rubno se nalazi vijenac od hrastovog lišća i maslinove grančice, simbola mira, ali i Hrvatske od mora do hrastovih šuma Slavonije i Baranje (sl. 2.).

Sl. 1.

Sl. 2.

Autor je također predložio i veličinu (21,5 mm), težinu (3,5 grama), sastav slitine (nikl, bakar) i boju (zlatnožuta) kovanice.

Revers - apoen 5 hrvatskih dinara

U središtu kovanice nalazi se sklop od 5 grbova s kruništa službenog grba, okolo natpis "Hrvatskih dinara" i oznaka nominalne vrijednosti 5.

Autor također predlaže i veličinu (26 mm), težinu (6 grama), sastav slitine (nikl, bakar, cink) te mogućnost izvedbe ove kovanice kao otkova iz dvodjelne slitine, dakle u dvije boje, ili u klasičnoj varijanti (srebrena boja) (sl. 3.).

Sl. 3.

Sl. 4.

Revers - apoen 10 hrvatskih dinara

U središtu kovanice nalazi se Vučedolska golubica unutar križa, polukružno se nalazi natpis "Hrvatskih dinara" i oznaka nominalne vrijednosti 10, odvojena pletetom od teksta.

Predložena je veličina apoena 31,5 mm, težina 11 grama, a sastav slitine nikl, bakar i cink. Boja kovanice bila bi srebrena (sl. 4.).

Serijska (varijanta) A ima prednost u odnosu na prijedloge B i B1 u tome što je jeftinija jer je potrebno manje modela (isti revers). Ova činjenica ujedno povećava brzinu izdavanja.

Njezin je nedostatak otežano vizualno određenje nominalne vrijednosti. Razlikovnost apoena postiže se jedino veličinom i bojom.

2. Varijanta B - hrvatski dinar

Svi apoeni ove serije razlikuju se po likovnoj obradi.

Promjeri, težine i sastavi slitina kovanica identični su istim elementima kod varijante A.

Apoen - 1 hrvatski dinar:

Avers - isti kao varijanta A (sl. 1.)

Revers - isti kao varijanta A (sl. 2.)

Apoen - 5 hrvatskih dinara:

Avers - U središtu kovanice nalazi se sklop 5 grbova s kruništa službenog grba, okolo natpis "Republika Hrvatska" koji je u donjem dijelu kovanice povezan naznakom zastave (sl. 5.).

Sl. 5.

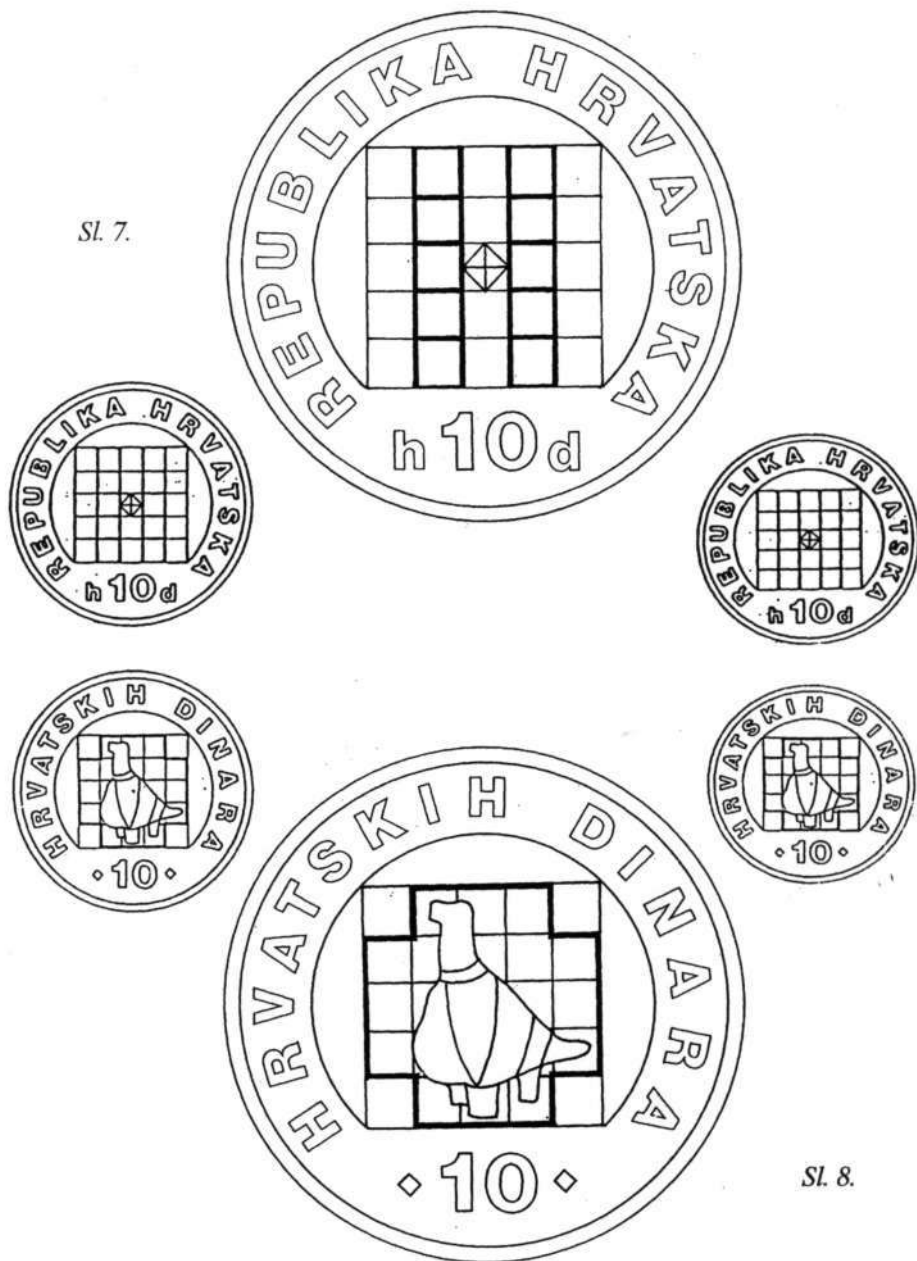

Sl. 6.

Revers - U sredini kovanice nalazi se licitarsko srce, a u njegovu središtu oznaka je nominalne vrijednosti - brojka 5. Licitarsko srce autohtoni je simbol kraja, otvorenosti zemlje i ljubavi. Polukružno se nalazi natpis "hrvatskih dinara" koji je u donjem dijelu kovanice povezan stiliziranim pleterom (sl. 6.).

Sl. 7.

Sl. 8.

Apoen - 10 hrvatskih dinara

Avers - U sredini kovanice nalazi se povijesni hrvatski grb s 25 polja. Deset polja u središtu tvore slovo H. Središnje polje podijeljeno je u dva dijela i čini sponu između krakova slova H. Polukružno je postavljen natpis "Republika Hrvatska", a u donjem dijelu oznaka nominalne vrijednosti 10, lijevo od brojke slovo h, a desno slovo d (sl. 7.).

Revers - U središtu kovanice nalazi se hrvatski grb s 25 polja koja se pretvaraju u križ u sredini kojeg je Vučedolska golubica kao simbol duha Hrvatske.

Polukružno se nalazi natpis “hrvatskih dinara” koji je u donjem dijelu povezan brojkom 10, a s njezine se lijeve i desne strane nalaze po jedan kvadratić (sl. 8.).

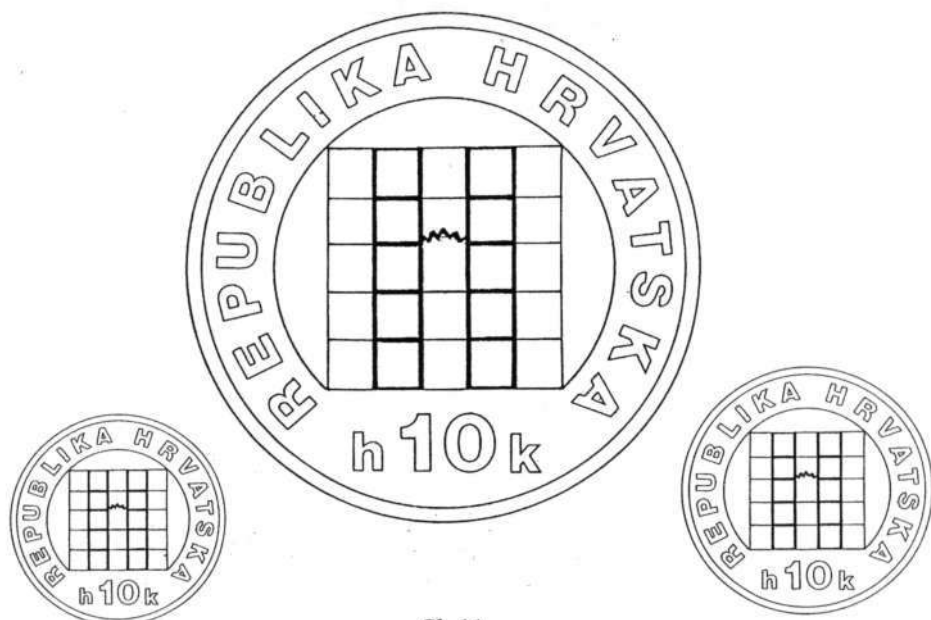
3. Varijanta B1 - kruna

Ova varijanta identična je varijanti B, ali se umjesto natpisa “hrvatski dinar” odnosno “hrvatskih dinara” nalazi natpis “jedna kruna”, odnosno “pet kruna”, odnosno “kruna”. Praznine zbog kraćih naziva novčane jedinice popunjene su stiliziranim pletetom i nizom kvadratića (apoeni 5 i 10 kruna - reversi). Apoen

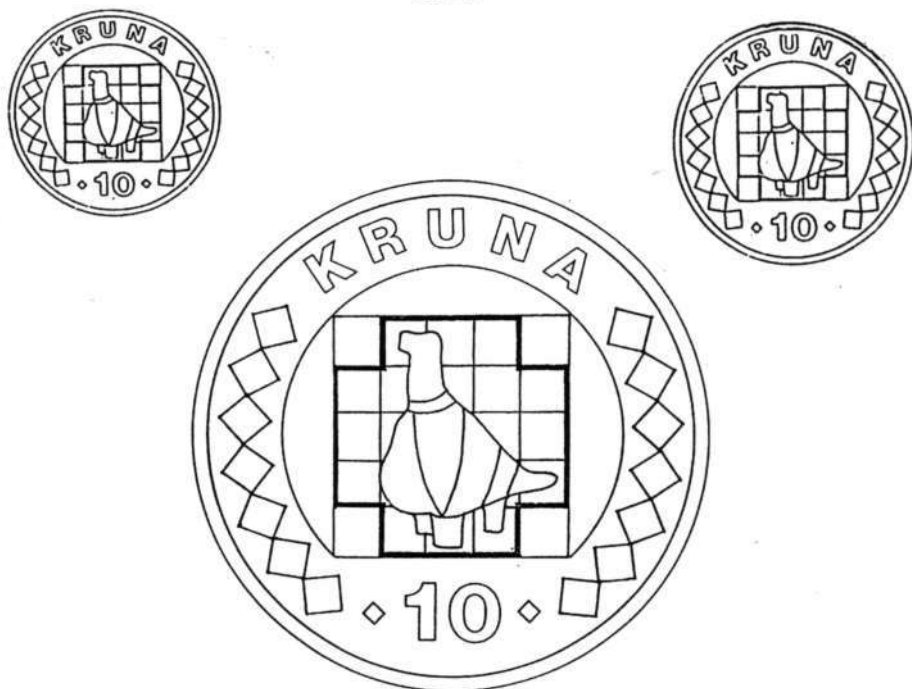

Sl. 10.

od 10 kruna na aversu ima slovnu oznaku novčane jedinice h i k te u sredini kvadrat koji ima izgled gornjeg dijela krune (sl. 9., 10. i 11.).

Sl. 11.

3. Zaključak

Suvremeni život unatoč najsuvremenijim novčanim oblicima ipak ne bi bio moguć bez kovinskog novca. Kovinski novac stvara se ne samo da zadovolji postojeće potrebe platnog prometa nego i iz nužnosti koje nameću potrebe, kao one što su vezane za nove, suverene države ili novčane unije.

Suvremena emisija kovinskog novca ima više dimenzija, od nefiskalne preko tehnološke, umjetničke, numizmatičke pa sve do promidžbene.

Numizmatika obuhvaća ne samo realizirane otkove nego i one koji nisu, za sada, opredmećeni u kovini.

LITERATURA

1. *Brozović, D.*, Kune i lipe - novac Republike Hrvatske, Narodna Banka Hrvatske, Zagreb, 1994.
2. *Račić, Đ.*, Nauka o novcu, Školska knjiga, Zagreb, 1955.
3. *Srb, V., Matić, B.*, Numizmatika u baštini i gospodarstvu Hrvatske, Hrvatski novčarski zavod, Zagreb, 1997.
4. *Srb, V., Matić, B.*, Kovani novac Republike Hrvatske, Agencija za komercijalnu djelatnost, Zagreb, 1999.
5. Narodne novine, broj 71/1991.
6. Narodne novine, broj 37/1994.

SUMMARY

ISSUE OF MODERN COINS

Coins are one of the oldest forms of money and today have been joined by other more modern forms of currency, but there are still reasons not only for their existence but also for them to be minted. Unrealised proposals for coins are a special segment of numismatics. The article presents the 1991 designs of academy sculptor Damir Mataušić for modern Croatian coins.

Key words: issue coins, coins, numismatic